

TORIL B. LYGSTAD • EDEL MONSEN

ÅARJELSAEMIEN: TONE MARIE LARSEN JÏH MAJA LISA KAPPFJELL

VOENINE 1

ÅARJELSAEMIEN

AAMHTESGÆRJAH 1.-2. DALTESASSE

ČállidLágádus

ČálliidLágádus – TjællijBerteme – ForfatternesForlag
Pb 140, NOV-9735:n Kárášjohka/Karasjok
Fanasgieddi, NOV-9845:n Jeanoe-Tana

post@forfatternesforlag.org
post@authorspublisher.org

Nehtebovre – Nettbokhandel:

www.gavpi.org

Daam bæjhkohtsem aajehtsvierhkielaaken njoelkedassh vaarjelieh. Bæjhkoehtæjjaj jïh reakta-aajhteri leah sjïere reaktah dan bæjhkoehtæmman. Ij leah dellie luhpie daehtie gærjeste jieniedehtedh jallh nåhtadidh jeatjah vuekiej mietie goh laake buerkeste.

Gærja lea boelhke learoevierhtieraajroste man nomme *Vaerine*, *Vaegkine jïh Voenine*¹, mij dan faagese dorjesovveme *Saemiengïele mubpine gieline*, 1.-10. daltesidie. Lissine daejtie 12 learoehgærjide aaj lohkehtæjjan-bïhkedasse jïh giellelïerehtallemespielh bætieh, mejtie ČálliidLágádusen nehtebielesne gaavna.

Learoevierhtietjællijh lægan ČálliidLágádusen redaktöörine Heidi Guttorm Einarseninie ektesne noerhtesaemien learoevierhtieh dorjeme. Learoevierhtide jis gærjine ČálliidLágádusen hammoeædjine Britt Hanseninie ektesne dorjeme.

¹ Voene leses og forstås som *bygd* i dagens sørsamisk jfr. Bergsland/Magga, men *voene* betyr også *fjord* jfr. Vaapsten voene om Vefsnfjorden på Helgeland i Nordland. Vi har valgt å bruke *voene* om fjord i dette læreverket.

Saemiedigkie Nöörjesne lea beetnehvierhtiej-gujmie dåårjeme.

©ČálliidLágádus jaepien 2020
Hammoedæjja: Britt Hansen, ČálliidLágádus
Diedtelamme: Interface Media
ISBN 978-82-8263-369-7

Åniedimmieh: b - bijjie/bijjemes, v - vuelie/vöölemes, gu - gârroeh, o - ælkies, gs - gaskoe

GUVVIEH:

Edel Monsen: åvtesæjroen onne guvvieh, 7, 13, 20, 21, 28bgu jïh gsgu, 32b

Toril B. Lyngstad: åvtesæjroeh æjvieguvvie, 2-3, 4b jïh gs, 8, 28bo, gso, vgu jïh vo, 29, 32gu jïh vo

Olmáivákki skuvla/Mandalen skole: 4v

ILLUSTRAJOVNH:

Jorunn Løkvold: 5, 6, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 30, 31

Britt Hansen, ČálliidLágádus: 8, 15, 24, 26, 27

Ávtebaakoe – Forord

Voenine 1 er en del av Læremiddelpakken *Vaerine, vaegkine jìh voenine* som er et praktisk og temabasert undervisningsopplegg for elever med samisk som andrespråk i grunnskolen. Dette heftet dekker temaet dal og er skrevet for deg som går på 1.-2. årstrinn.

I *Voenine 1* får du være med en gruppe elever fra Olmmáivákki skuvla/ Manndalen skole som skal ha uteskole i dalen. Gjennom deres opplevelser og aktiviteter får du lære om natur og kultur i dalen og i skogen. Du får blant annet lære samiske stedsnavn, naturbetegnelser og navn på planter, bær, fisk og fugler. Heftet inneholder sanger og ulike skriftlige og muntlige oppgaver.

I læremiddelpakken inngår en fylldig lærerveiledning, og vi jobber også med å få publisert mye spennende tilleggsmateriell. Eksempelvis kan vi nevne kort, spill og plansjer, som kan bidra til å skape variasjon i undervisninga. Dette vil komme på forlagets nettside.

Vi håper at heftet kan bidra til mange spennende og lærerike samisktimer både inne i klasserommet og ute i naturen.

Edel Monsen

Toril B. Lyngstad

Takk til ...

Takk til oversetterne og deres team som har tilrettelagt og oversatt den nordsamiske utgaven til sørsamisk. Det har vært spennende og lærerikt å samarbeide med dere.

Takk til Jorunn Løkvold, som har satt sitt preg på læreverket med sine fine illustrasjoner.

Takk til alle dere andre som på ulikt vis har vært med på å forme *Vaerine, vaegkine jìh voenine*: elever, foreldre og kollegaer på Olmmáivákki skuvla/ Manndalen skole, Giellasiida - Samisk Språksenter i Olmmáivággi/Manndalen, Gáivuona suohkan/Kåfjord kommune, Åge B. Pedersen, Idar Pedersen, Ingrid Johansen og Torleif Lyngstad.

Og sist men ikke minst: Takk til våre tålmodige familier.

LEAROEULMIEH/Læringsmål

- Kunne lese og skrive det samiske alfabetet, enkle ord og setninger
- Kunne fortelle hva som finnes på leirplassen
- Kunne fortelle hva du har i tursekken
- Kunne det samiske ordet for *fisk, fugl, skjell, båt og naust*
- Kunne navngi to fisker, to sjøfugler og to skjell
- Kunne fortelle hva man kan finne i fjæra
- Kunne noen samiske naturbetegnelser
- Kunne noen samiske stedsnavn
- Kunne sangene *Sovkh, sovkh* og *Gusnie guelie?*

Feavrosne

I fjæra

Soptsesth mah guvvesne.

Fortell hva som er på bildet.

Guvvesne Leah ...

På bildet er det ...

Gåetiebealesne

På leirplassen

moerh

dålle

såarah

låavth-
gåetie

voesse

Voessen sisnie

I sekken

tjuepsie

buste

nejpie

guksie

beapmoe-
borhtje

tjohpe

vaanhtsh

ålloe-
guapah

ålloe-
abpese

ålloe-
mávkhah

Feavrosne

I fjæra

ledtie

guelie

naevstie

vínhtse

skaaltjoeh

SOVKH, SOVKH

Sovkh, sovkh saelhtiem.

gellie guelieh åadtjoejimh?

Aktem aahtjan jïh aktem tjædtjan,

aktem åabpese jïh aktem viellese

jïh göökte guelieh göölijasse

dïhte onne Laaretje.

Tekste jïh vuelie: Ro, Ro til fiskevær
Jarkoestamme: Maja Lisa Kappfjell

♪♪♪ ♪ ♪♪ ♪ ♪ Sovkh, sovkh saelhtiem...
la, la, la, la, lalala ♪♪

ALFABEETE

Aa Bb Dd Ee

Ff Gg Hh Ii Iï

Jj Kk Ll Mm Nn

Oo Pp Rr Ss Tt Uu

Vv Yy Ææ Öö Åå

Gïelen tjojenassh

Språkets lyder

a â aa ae b d e ea ee f g h i i î ie ië j k l m n ng nj o oe p
r s sj t tj ts u ua ue v y y ö æ ææ ö ö å åa åe åå

1. Alfabeete

Alfabetet

Maahtah saemien bokstaavide?
Tjaelieh dejtie.

Kan du bokstavene? Spor eller skriv dem.

A _ B _ D _ E _ F _

G _ H _ I _ ï _

J _ K _ L _ M _

N _ O _ P _ R _

S _ T _ U _ V _

Y _ Æ _ Ö _ Å _

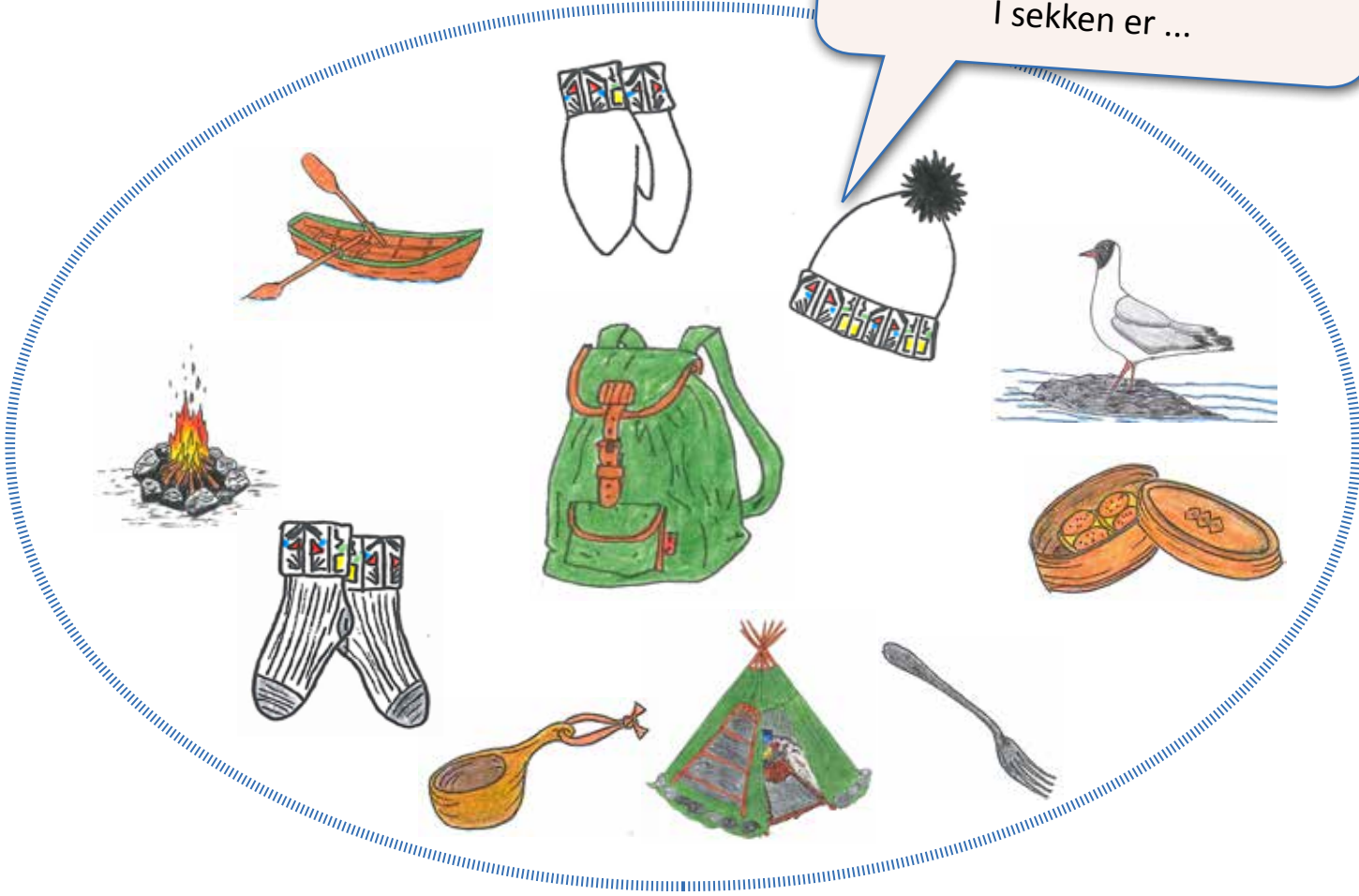
2. Mah dov voessen sisnie?

Hva har du i sekken?

Biejh gievliem dej tjåeniej bijre mah dov voessen sisnie.
Tjælieh baakojde jñ soptsesth dej bijre.

Sett ring rundt de tingene du har i sekken.
Skriv ordene og fortell.

Voessen sisnie Leah ...
I sekken er ...

3. Mov voesse

Sekken min

Guvvedh jñh klaaredh voessem!

Tegn og fargelegg din egen sekk!

Voessen sisnie mov Leah ...
I sekken er det ...

Tjaelieh jñh soptsesth.

Skriv og fortell.

Voessen sisnie mov Leah

4. Gåetiebealesne

På leirplassen

Tjælieh riektes baakoem riektes sæjjan.

Skriv riktig ord på riktig plass.

LÅAVTHGÅETIE

AAKSJOE

HÅAGK'-STAAVRA

NEJPIE

MOERH

DÅLLE

SÅARAH

VOESSE

5. Mijjen gåetiebealesne

Leirplassen vår

Guvvedh jìh klaeredh gåetiebealam
saelhtiegaedtiebealesne.

Tjaelieh jìh soptsesth gåetiebealan bijre.

Tegn og fargelegg en leirplass ved sjøen.

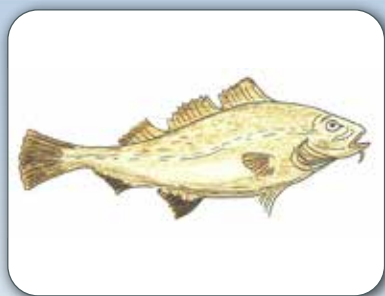
Skriv og fortell om leirplassen.

Gåetiebealesne Leah ...
På leirplassen er det ...

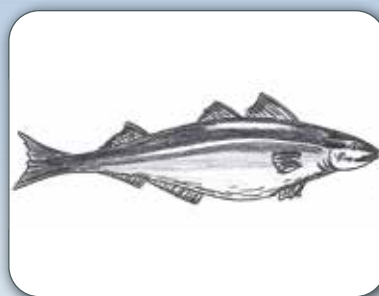

MEAROENGUELIEH

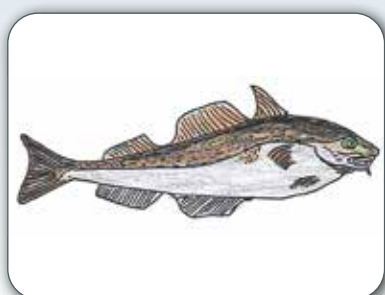
SALTVANNSFISKER

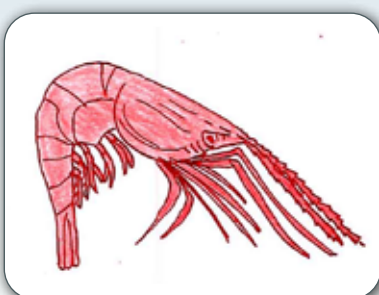
dåske
torsk

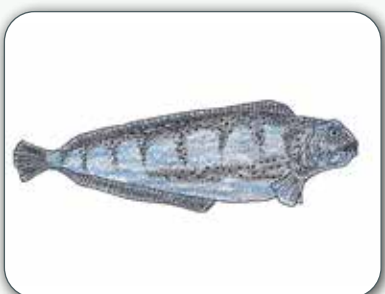
saejtie
sei

jávsoe¹
hyse

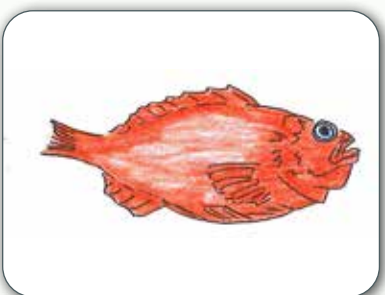
reeke
reke

staajnere²
steinbit

kvejhta
kveite

uvrie
uer

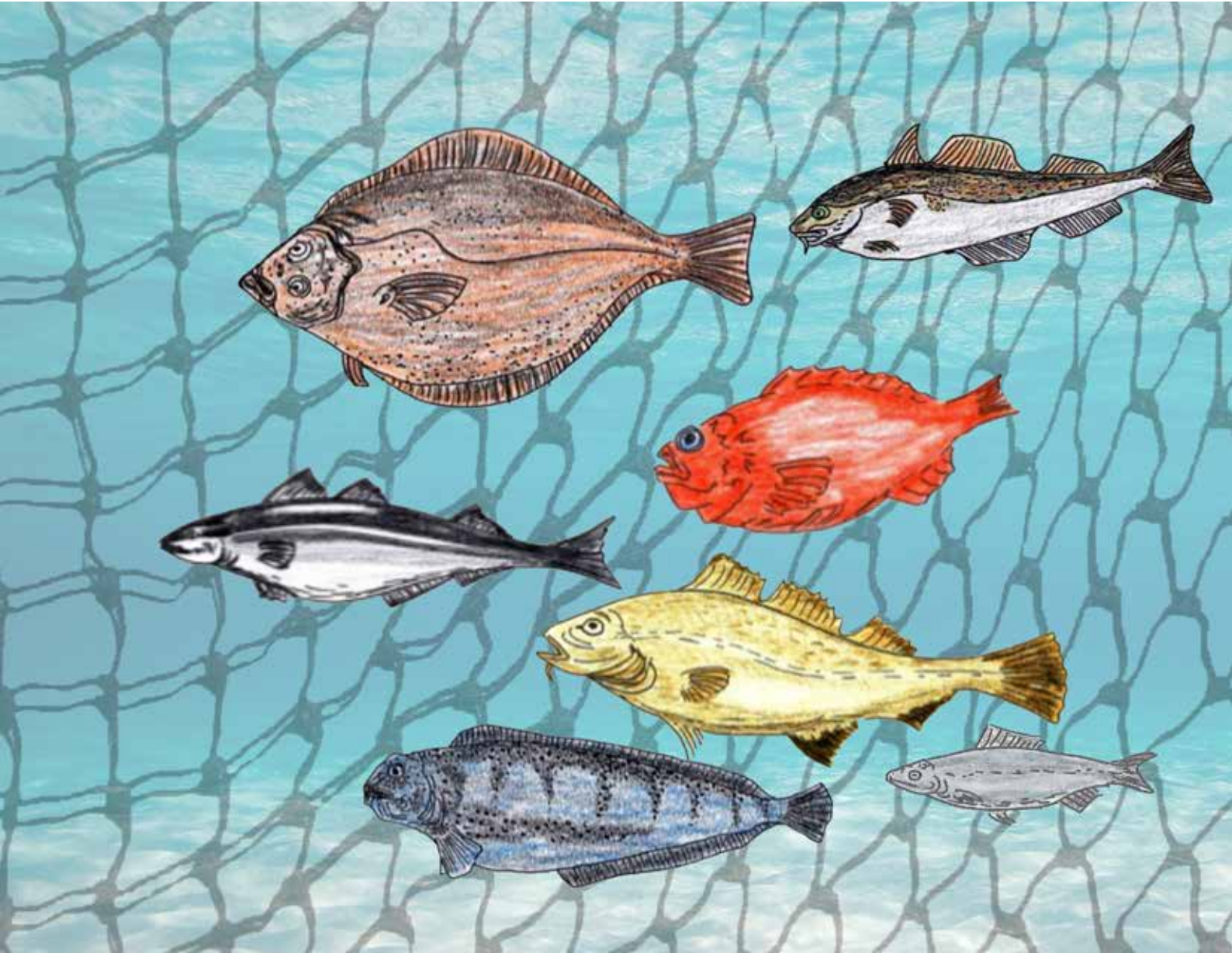

siltie
sild

6. Magkeres guelieh viermesne? Biejh sievem riektes gávvan.

Hvilke fisker finnes i garnet? Sett strek fra ord til riktig bilde.

DÅASKE

SAEJTIE

STAAJNERE

SILTIE

JÅVSOE

KVEAJHTA

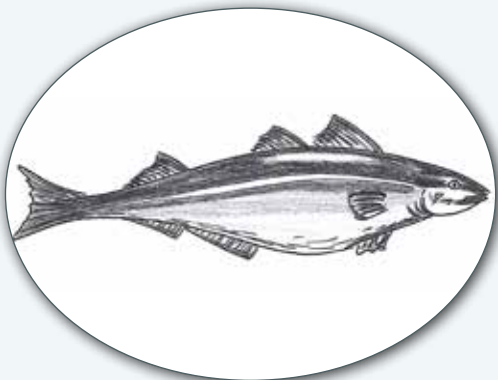
UVRIE

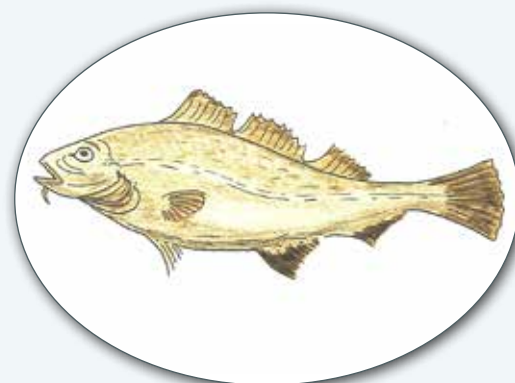

7. Guelieh

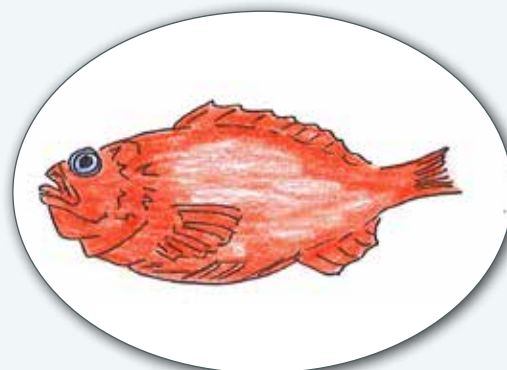
Fisker

Maahtah daej gueliej nommide? Dovne saemien jih daaroen.
Kan du de norske og samiske navnene på disse fiskene?

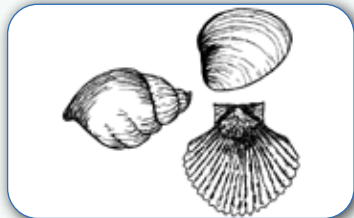
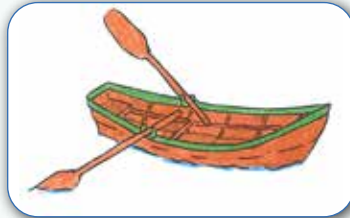
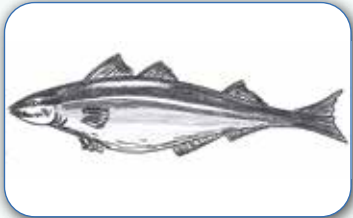

8. Mah daah?

Hva er dette?

Maahtah baakojde tjaeledh?

Kan du skrive ordene?

Gusnie guelie?

Gusnie guelie?

Gusnie guelie?

Daesnie manne,
daesnie manne

Gåaph daelie voejedh?

Gåaph daelie voejedh?

Voenide,
voenide.

Gusnie ledtie?

Gusnie ledtie?

Daesnie manne,
daesnie manne.

Gåaph daelie girtedh?

Gåaph daelie girtedh?

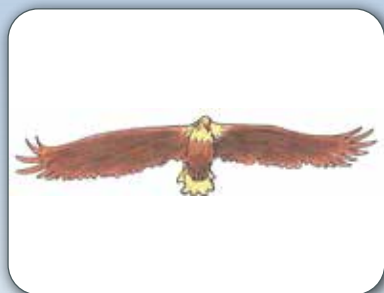
Naevtside,
naevstide.

Tekste jìh vuelie: Fader Jacob
Jarkoestæjja: Maja Lisa Kappfjell

MEAROENLEDTIEH

SJØFUGLER

saeltehke
havørn

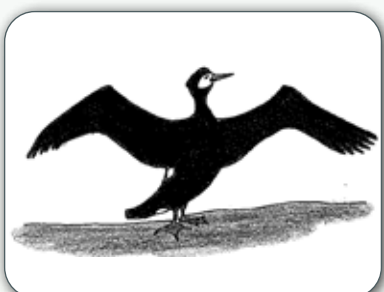
tjielle
tjeld

tjeehpesdearne
terne

gierkehtse
kongeørn

skaadtje
skarv

kraeviesgaase
grågås

nåake
ærfugl

moevse
måke

9. Ledtieh

Fugler

Maam ledtieh soptsestieh? Mejtie saatnan jallh b ajhtode?
Biejh kroessem gusnie b ajhtode.

Hva sier fuglene? Er det riktig eller galt? Sett X over det som ikke er riktig.

Manne gierkehtse.

Manne skaadtje.

Manne kraeviesgaase.

Manne tjielle.

Manne n  ake.

Manne moevse.

SKAALTJØEH

SKJELL

hierkienskaaltjoe
haneskjell

gaajhtsenskaaltjoe
blåskjell

govsenskaaltjoe
kuskjell

sirvenskaaltjoe
tallerkenskjell

bovtsenskaaltjoe
hjerreskjell

snurkenskaaltjoe
sandskjell

bienjenskaaltjoe
purpursnegle

gaahtoenskaaltjoe
strandsnegle

10. Skaaltjoeh

Skjell

Magkeres skaaltjoeh daah?

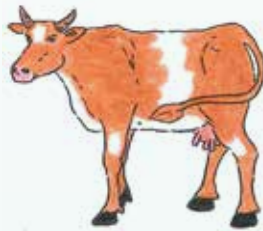
Magkeres guvvieh ektese sjehtieh?

Hva slags skjell er dette? Hvilke bilder hører sammen?

1.

gaajhtse

govse

bienje

2.

gaahtoe

hierkie

sirve

12. Man gellie dov leah?

Hvor mange har du?

Mov leah göökte voessh.

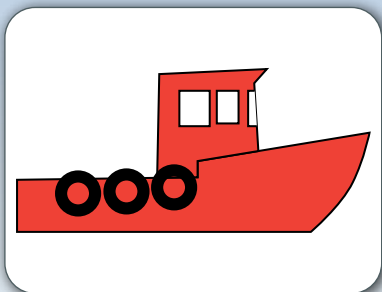
Mov lea akte guelie.

- Mov lea 1
- Mov leah 2
- Mov leah 3
- Mov leah 4
- Mov leah 5
- Mov leah 6
- Mov leah 7
- Mov leah 8
- Mov leah 9
- Mov leah 10

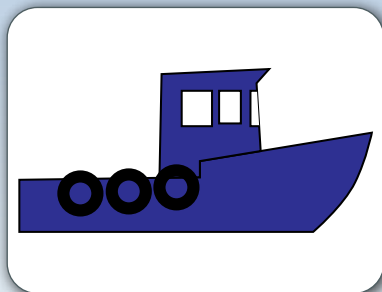

KLAERIEH

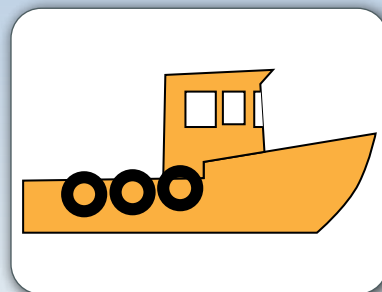
FARGER

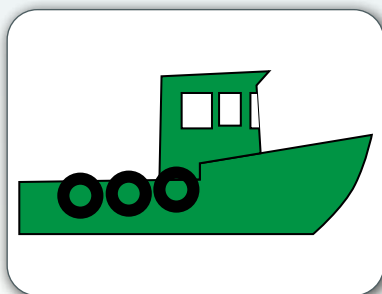
rööpses

plaave

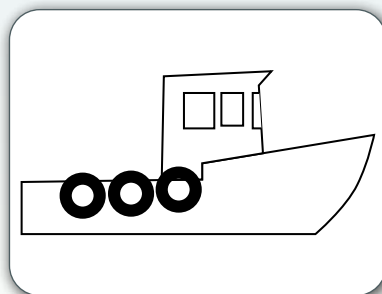

viskes

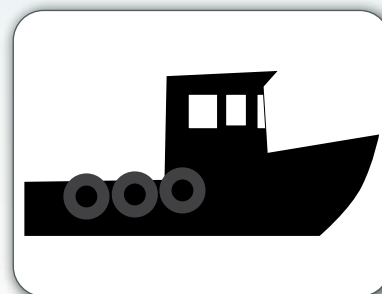

kruana / kroenes

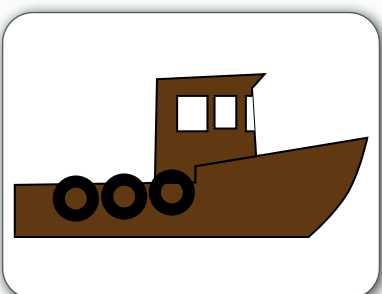
kroenes brukes om vekster

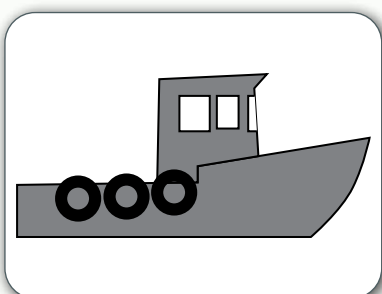
veelkes

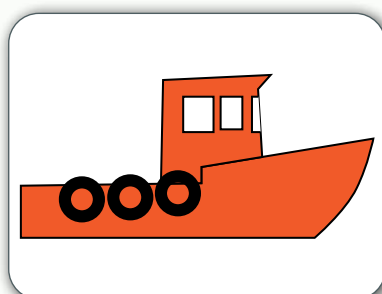
tjeehpes

rutjkes

kraevies

rööpsesviskes

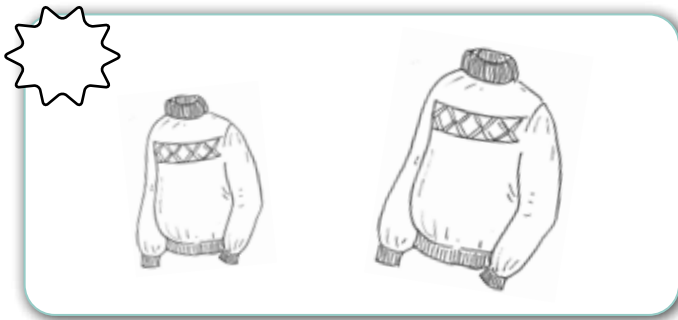

13. Ryöknh, klaeredh jih tjaelieh lãhkoem!

Tell, fargelegg og skriv tallet!

Mov leah göökte kruana sjãarhtoeh.

2 = 4 = 6 = 8 = 10 =

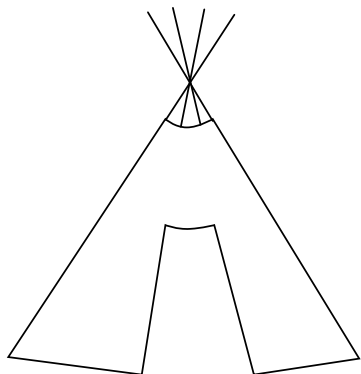

14. Klaerieh

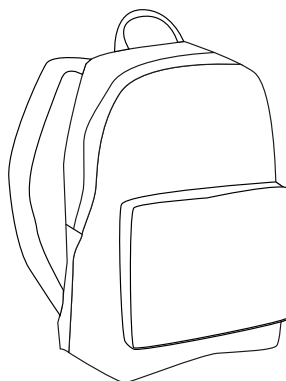
Farger

Lohkh tekstem mij fierhten guvvien nuelesne, jallh goltelh maam lohkehtæjja jeahta. Klaeredh riektes klaerine.

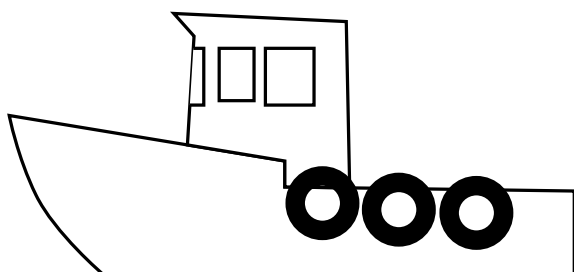
Les teksten under hvert bilde, eller lytt til læreren. Fargelegg i riktig farge.

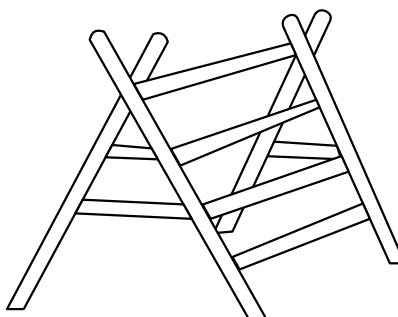
kruana låavthgåetie

plaave voesse

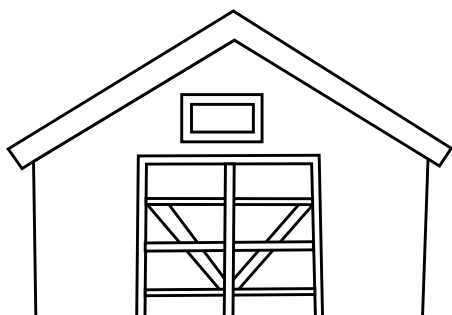

kraevies vîntse

rutjkes gueliesijhtie¹

¹jiellie

rööpses naevstie

viskes dâlle

15. Goltelh jäh klaeredh!

Lytt og fargelegg!

Goltelh maam lohkehtäjja jehta jäh klaeredh guvviem.

Lytt til læreren og fargelegg bildet.

Soptsesth magkeres klaerie.

Fortell hvilke farger det er på bildet.

Man gellie?

Ryöknh jäh soptsesth.

Hvor mange? Tell og fortell.

Guvvesne lea
rööpses naevstie.

Guvvesne leah
njieljje aajroeh.

FEAVROSNE

I fjæra

Mearoenaestie dan tjaebpie.

Maanah kraabpagåetiem¹
gaavneme.

Maanah feavrosne.

Luste gierkieh baalhkodh.

Maanah mearoenlâhph² ohtsedieh.

Dagke neehtje?

16. Feavrosne

I fjæra

Guvvedh jïh klaeredh maam joem
maam feavrosne gaavnh.

Soptsesth maam Leah guvviedamme!

Tegn og fargelegg noe du kan finne i fjæra.
Fortell hva du har tegnet!

Feavrosne Leah ...
I fjæra er det ...

Large empty rounded rectangular box for drawing.

Four horizontal lines for writing.

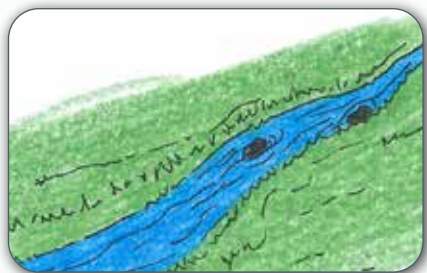

17. Eatnemenlahtesh

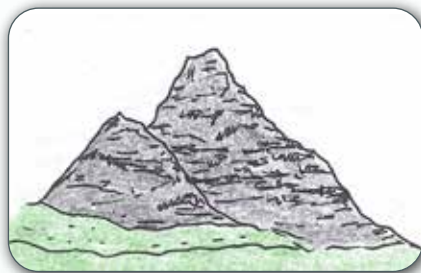
Naturbetegnelser

Maahtah dejtie saemien baakojde tjaeledh?

Kan du skrive disse samiske ordene?

johke | en elv

vaerie | et fjell

feavroe | en fjære

mearoe | en sjø

18. Saemien sijjienommh

Samiske stedsnavn

Datne muvhth saemien sijjienommh maahtah?

Kan du noen samiske stedsnavn?

19. Maam baakojde govlh?

Hvilke ord hører du?

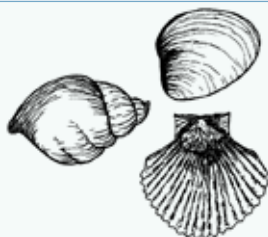
Goltelh maam lohkehtæjja jeahta. Biejh gievliem riektes guvviej bijre.

Lytt til læreren. Sett ring rundt riktig tegning.

1.

2.

3.

4.

5.

20. Soptsesth mah guvvesne Leah.

Fortell hva som er på bildet.

Vuartesjh ikth vielie guvviem vijhtedinie sæjrosne jïh soptsesth maam vuajnah.

Maahtah vielie dan aejkien guvvien bijre soptsesthidh?

Se på bildet side fem en gang til og fortell hva du ser.
Kan du fortelle mer denne gangen?

21. Learohkh miehtjieskuvlesne

Elever på uteskole

Manne faalan
tjalkem gaavneme.

Manne tjaebpies
gierkiem gaavneme.

Iktesth luste
feavrosne stååkedidh.

